

Novinky a zajímavosti

Trepanovaná lebka z Olomouce

V srpnu a září roku 2010 probíhala první etapa záchranného archeologického výzkumu v Olomouci-Nemilanech. Výzkum potvrdil pozůstatky sídlištních objektů datovaných do mladší a pozdní doby kamenné, bronzové, halštatské a laténské, pozdní doby římské, středověku i novověku. Bohatý soubor nálezů (keramika, broušená, kostěná a štípaná industrie, bronzové ozdoby, železa, mazanice, zvířecí kosti) doplňuje i pohřeb jedince z mladší doby kamenné (kultura s lineární keramikou).

Ojedinelým, ale velmi významným je nález trepanované lebky. Jedná se o zlomek pravé temenní kosti a byl objeven na povrchu kulturní vrstvy, kterou můžeme jen velice rámcově datovat do pozdní doby bronzové či halštatu (kultura slezská a platěnická). Na kosti je pravidelný, ohlazený polokruhový útvar. Šlo o jasnou známku trepanace lebky a ohlazení obvodu je důkazem toho, že dotyčný jedinec zcela jistě zákrok přežil o více jak 6 měsíců, což je období, kdy se poškozená kost obnovuje.

Trepanace rozlišujeme podle techniky vykonání a podle toho, zda se vyskytuje jen na povrchu, tzv. povrchní (kdy je odstraněna pouze první lamina kosti), a na úplné (kdy je otevřena i vnitřní lamina kosti). Techniky provedení tohoto operačního zákroku jsou trojí. První, nejčastější a nejbezpečnější, je technika škrabací. Jedná se o postupné odškrabování vrstev a vzniklý otvor je zešíkmený a průměr kruhu se zužuje. Druhá technika je vrtání, kdy se přímo vyvrtá kovovým nebo kamenným nástrojem otvor, ovšem v konečné fázi může dojít k protržení tvrdé pleny mozkové, tudíž tato technika není z bezpečnějších. Dále je možnost vyvrtat více otvůrků, které se pospojují a výsledný otvor je „zoubkovaný“. Nejnebezpečnějším způsobem trepanace je technika řezání rovnoběžně s povrchem kosti. Trepanace na lebce z Olomouce-Nemilan byla provedena vrtací technikou, okraje jsou kolmé, nejsou zkosené jako po provedení škrabací techniky. Na vnitřní ploše je drobný výrůstek, patrně hematoma, který vznikl po zákroku. Tento útvar by mohl vyvrátit diagnózu například vrozené vady. Rozpoznání skutečné trepanace je totiž mnohdy velmi obtížné, a proto je třeba hodnocení doplnit radiodiagnostickým nebo histologickým vyšetřením.

Na českém území je nejvíce nálezů trepanovaných lebek z období pozdní doby kamenné, ze starší doby bronzové a doby laténské (odtud pravděpodobně i nález z Nemilan), v ostatních obdobích jsou již tyto nálezy ojedinělé. Důvody provádění trepanací v pravěkých

1 cm

Čechách nejsou známy. Opřít se lze pouze o etnografické paralely, což je značně nepřesné. Důvody těchto zákroků nebudeme moci nikdy přesně vysvětlit. Hypoteticky se nabízejí dvě základní indikace, jedna z nich je léčebná a druhá magická. Potvrzení léčby bylo provedeno například na středověké lebce ze Sedčian, na které byly známky útlaku nádoru. O ostatních léčebných indikacích lze jen spekulovat, jedná se například léčení bolestí, epilepsie, vyčištění rány apod. Ještě hůře se interpretují důvody magické či rituální. Důvody většiny trepanací nelze proto určit. Trepanace se prováděly od počátku mladší doby kamenné až po 20. století v různých částech světa a jedná se pravděpodobně o nejstarší a nejlépe zdokumentovaný chirurgický zákrok. ●●●

Anna Pankowská a Marek Kalábek
Archeologické centrum Olomouc

Illustrace a fotografie: picasaweb.google.com, Archeologické centrum Olomouc, h-numismatika.mypage.cz

Mincmistrovský sklep v Brně

25. listopadu 2010 byla v Brně zpřístupněna část podzemí – mincmistrovský sklep. Expozice se nachází pod Dominikánským náměstím a přibližuje historii ražby mincí ve městě a také dnes už neexistující gotickou Královskou kaplí.

Prostory byly objeveny před deseti lety, kdy byl prováděn průzkum podzemí pod domem brněnského mincmistra, který dohlížel na ražbu mincí ve městě. Návštěvníci mají možnost vidět mince ražené v Brně

Relikviář svatého Maura

Relikviář sv. Maura je spolu s korunovačními klenoty nejceněnější klenotnickou památkou na našem území. Byl vyroben na zakázku jednoho z členů rodiny Rumigny v první čtvrtině 13. století. Původně byl určen pro ostatky sv. Maura, sv. Jana Křtitele a sv. Timoteje a byl uložen v klášteře Florennes v Belgii. Po zrušení kláštera ho roku 1838 koupil za 2500 franků Alfred de Beaufort, nechal ho zrestaurovat a roku 1889 převezl na své panství v Bečově nad Teplou. Na konci druhé světové války majitel zámku Heinrich de Beaufort s rodinou z Bečova uprchli a relikviář ukryli pod podlahu kaple Navštívení Panny Marie.

Roku 1984 kontaktoval československý konzulát ve Vídni Američan Danny Douglas, který měl zájem o legální koupi starožitnosti velkého významu, jež měla být ukryta na našem území po roce 1945. Postupně vyšlo najevo, že se jedná o dutý předmět s vysokou historickou a uměleckou hodnotou zakopaný asi 100 kilometrů od Norimberka. Po pátrání v archívech byla nalezena fotografie relikviáře z roku 1932 a na podzim 1985 začal být prohledáván zámek v Bečově. Dne 5. listopadu 1985 byl relikviář nalezen. Místo úkrytu prý prozradil jiný druh hřebíku v podlaze.

Po objevení byl relikviář převezen do Prahy. Po vyřízení mnoha formalit se s restaurováním památky začalo až roku 1991. Práci se ujal dnes Národní úřad památkové péče v Plzni a trvaly 11 let. Relikviář byl rozebrán, vše bylo vyčištěno, poškozené části opraveny a některé nahrazeny zcela novými. Původní dubové jádro nahradila konstrukce z ořechu a relikviář byl kompletně zrestaurován roku 2002.

Relikviář sv. Maura je 140 cm dlouhý, 42 cm široký a 69 cm vysoký. Dřevěné jádro pokrývají reliéfy a filigránská výzdoba ze zlaceného stříbra a mědi doplněná emailovými destičkami, sklem, gemami a drahými kameny. Drahokamy a polodrahokamy doplnily většinou jejich původní středověké imitace. Kratší strany zdobí sošky sv. Maura a Krista, které doplňují po stranách postavy dvanácti apoštolů. Uvnitř schránka ukrývala ostatky několika osob, zvířecí kosti a části textilu z 8. až 13. století, které do ní byly po opravách navraceny. Po restaurování byl relikviář uložen na zámku v Bečově nad Teplou.

Letos od jeho nalezení uplynulo dvacet pět let a při této příležitosti je relikviář od 24. listopadu 2010 k vidění ve Vladislavském sále Pražského hradu, kde bude vystaven až do 27. února 2011.

Relikviář sv. Maura na Pražském hradě

Otevírací doba: od 24. 11. 2010 do 27. 2. 2011, denně od 9.00 do 16.00 hod. (zavřeno pouze 24. 12.)

Vstupné: 150 Kč, rodinné vstupné 300 Kč (2 dospělí a až 4 děti), děti do 6 let vstup zdarma

Relikviář sv. Maura je do 27. 2. 2011 k vidění na Pražském hradě

Na zámku v Bečově nad Teplou byl relikviář roku 1985 nalezen

i faksimile vzácných dokumentů např. Moravské zemské desky nebo model již zaniklého Rybího trhu. Místní mincmistr Bruno jim také, na funkční replice historického lisu, vyrazí minci se znakem města Brna.

Adventní otevírací doba: denně (mimo pondělí) od 9:30 do 18:00, v pátek a sobotu od 14:00 do 22:00. Poslední vstup bude možný půl hodiny před koncem otevírací doby, vchod z ulice Panenské

Vstupné: dospělí 80 Kč, studenti, senioři, držitelé karet ZTP, ZTP/P 40 Kč, rodinné vstupné 150 Kč, děti do 6 let vstup zdarma

150 krejcar Ferdinanda II. ražený v roce 1622 v Brně

„Sklepení domu mincmistrů“ v brněnském podzemí